

Hva er det med barnet? Barndomsdiskurser i historisk lys¹

Ellen Schrumpf

Hva er det med barnet? Hva er det med barndommen? Hva er et barn? Spørsmålene er verdt å reflektere over for oppfatningene – eller diskursen – om barnet og barndommen har viktig samfunnsmessig betydning. Det er et banalt faktum at barnet står sentralt i vår og i enhver kultur fordi barnet er bærer av morgendagen.

Barnet er historisk og kulturelt skapt og selv en skapende aktør. Likevel er det et trekk ved vår moderne kultur at vi tar barnet for gitt, for naturgitt. Vi tar det for gitt at barnet er og skal være et skjermet og beskyttet barn, et barn som utvikles og utfolder seg i lek og i fysiske aktiviteter – gjerne i naturen – og som går på skolen. Og vi begrunner denne barndommen med barnets natur. Vi hevder at barnet trenger lek og læring fordi det er lite, umodent og uutviklet. Men det skjermete og opplyste barnet er barnet slik det er konstruert innenfor vår moderne og vestlige kultur. Til andre tider og i andre deler av verden er barnet eller har vært et arbeidende barn med sosiale plikter og ansvar. Dette barnet blir ofte definert som unaturlig. Arbeidsbarndommen er i strid med barnets natur. Det arbeidende barnet fratas sin barndom, heter det, som om barndommen var noe absolutt gitt og universelt. Vårt vestlige og moderne barn naturliggjøres og gjøres derved universelt gyldig.

Samtidig foregår det en kamp om barnet og barndommen nasjonalt, regionalt og globalt. Skal 6-åringen leke eller lære på skolen, skal barn delta i eliteidrett, ved hvilken alder og på hvilken måte skal barn straffes for kriminelle handlinger, hvor langt skal vi gå i å skjerme barnet fra farer og ulykker og ved hvilken alder kan barnet beskyttes mot eller tillates å arbeide og tjene egne penger? Kampen om barnet er av de mest ideologiske og

¹ Artikkelen er en bearbeidet versjon av en prøveforelesning med samme tittel, Norsk senter for barneforskning, NTNU, 20. oktober 2005.

emosjonelle debatter for barnet i vår kultur sterkt ”emosjonalisert”. Kampen om barnet handler ikke bare om det norske barnet og norske eller vestlige verdier. Kampen er en kulturkamp som får betydning i en stadig mer globalisert verden og i stadig mer flerkulturelle samfunn. Ved å definere ”oss”, trekker vi samtidig normative grenser mot og definerer ”de andre”.

Barnet er selvsagt natur og et biologisk faktum, men betydningen av barnets biologiske umodenhet er kulturelt skapt. Vi kan ikke se barnets natur uten gjennom vår tids kulturelle briller. Barnet er en kulturell konstruksjon og skapt av tid og sted. Og mellom natur og kultur er barnets og barndommens historie blitt skrevet. I denne artikkelen skal jeg presentere ulike retninger innenfor barndomshistorien, og med det vise hvordan oppfatninger av barnet har skiftet. Barndomshistorien skal forstås diskursivt.

Hva er diskurs?

Diskursbegrepet er introdusert i historiefaget som en følge av den kulturelle vendingen innenfor humaniora og samfunnsfag. Denne vendingen artet seg som et oppgjør med en strengt strukturalistisk tilnærming til fortida. I det strukturalistiske perspektivet blir økonomiske, sosiale og politiske strukturer forstått som noe faktisk som ”ligger der” i en ytre virkelighet og som det er historikerens oppgave å avdekke og rekonstruere. Rekonstruksjonen dreier seg særlig om å avdekke årsaksforhold: å finne den kausale forklaringen på historiske fenomeners oppkomst og utvikling. Årsakene søkes gjerne i strukturene, og ofte blir de materielle faktorene tillagt en avgjørende rolle. Til grunn for en strukturorientert tilnærming ligger et premiss om at menneskene stort sett fremmer sine interesser og er rasjonelt handlende ut fra bestemte sosiale eller politiske, men helst økonomiske, rasjonaliteter.

Den kulturelle vendingen i samfunnsfag og humaniora kan ses som en reaksjon mot strukturorienteringens trange forståelsesramme, og til grunn for vendingen lå en økende bevissthet og erkjennelse av at mellom oss og virkeligheten ligger språket, av at vi ikke kan gripe virkeligheten uten gjennom språket og av at virkeligheten framstår som språklig. En analyse av språket og forholdet mellom språk og virkelighet ble da sentralt i forskerens tilnærminger, og for historikeren meldte det seg et behov for nye tilnærmingsmåter og analyseredskaper. Oppmerksomheten ble for eksempel rettet mot nødvendigheten av begrepsanalyse og historisering av begreper: Et barn er ikke et barn til alle tider. Paul Ricoeur og Hayden White lærte

oss om narrasjon og om formens innhold i de historiske framstillinger. De påpekte at historien ikke springer ut fra de historiske fakta og begivenheter selv, men at den lages ved å innføre et bestemt litterært fortellergrep – et plot – og at i plottet ligger også forklaringen innvevd. Historie og litteratur kom da til å overlappe, og de nye innsiktene førte oss til diskursen.

Men igjen: Hva er diskurs? Diskursbegrepet kan i mange tekster føres tilbake til Michel Foucault, og Foucaults bruk av begrepet kan derfor være et godt utgangspunkt. I 1970 holdt Michel Foucault sin tiltredelsesforelesning ved Collège de France. Forelesningen het Diskursens orden, og han begynte sin forelesning slik:

Jeg skulle gjerne ha glidd umerkelig inn i den diskursen jeg må føre i dag, og i de diskursene jeg kanskje i flere år må føre her. I stedet for å ta ordet, skulle jeg gjerne heller ha blitt omhyllt av det og ført bort langt hinsides enhver mulig begynnelse. Jeg skulle ønske at jeg oppdaget en navnløs stemme mens jeg talte, en stemme som allerede lenge hadde vært der før meg: da ville det ha vært nok for meg å henge meg på, fortsette setningen og installere meg i dens pauser uten at det merkes, som om den hadde gitt meg et tegn ved å nøle et øyeblikk. Dermed ville det ikke finnes en begynnelse, og i stedet for å være den som diskursen kommer fra, ville jeg snarere være et lite hulrom som utsettes for dens tilfeldige forløp, det punkt hvor den kan forsvinne (Foucault 1999:7).

Foucault bruker her diskurs – ”discours” på fransk – på to måter: Om det å (holde en) tale (tenir un discours) og diskurs som en gitt og generell språklig struktur. Det er den siste forståelsesmåten jeg legger til grunn. Diskursbegrepet bygger på en grunnleggende antagelse om at språket er konstituerende for det sosiale livet. Diskurs er således et mentalt og språklig mønster som ordner verden og gjør den forståelig.

Foucaults diskursbegrep er samfunnsvitenskapelig og impliserer en relasjon mellom samfunn og diskurs. Diskurser er av en konstituerende natur i den forstand at vår oppfatning av både oss selv som sosiale subjekter og av sosiale fenomener (objektene) bunner i gitte diskurser. Et studium av et fenomen i nåtid eller fortid vil altså innebære et møte mellom diskurser og at ulike diskursive praksiser defineres gjennom sine forhold til andre og påvirkes av dem. Sentralt i Foucaults diskursbegrep er påpekningen av hvordan maktstrukturer har diskursiv karakter, eller sagt på en annen måte:

Diskurser er maktbærende. Foucault påpeker også at diskurs har politisk karakter og til sist at endring i diskursiv praksis henger nøye sammen med endring i sosiokulturell praksis. Man må – etter min mening – lese Foucault slik at det er et (dialektisk) forhold mellom diskurs og samfunn: de påvirker og betinger hverandre gjensidig. I det videre skal det handle om barndomshistoriens diskurser.

Barndomsdiskursenes historiografi

Barndomsdiskursene – vår egen tids og fortidas – tar som nevnt form av fortellinger, det vil si at de settes inn i en tids- og stedssammenheng og en utvikling som har en begynnelse, en slutt og et vendepunkt, via en intrige eller et ”plot”. Barndomshistorien handler om omsorg og kjærlighet, om brutalitet og forsømmelser, om utvikling og framskritt og om pessimisme og optimisme. Men i hovedsak kan vi i barndomshistorien trekke ut tre hovedfortellinger – eller diskurser. Jeg har kalt dem forfallsdiskursen, kontinuitetsdiskursen og framskrittetsdiskursen.

Forfallsdiskursen

I 1960 kom boka *L'Enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régime* ut i Frankrike. Forfatter er Philippe Ariès. Boka kom ut på engelsk i 1962 og på norsk i 1980 med tittel *Barndommens historie*. Boka utløste omfattende diskusjoner om barns og barndommens historie, og diskusjonen har pågått fram til i dag.

Ariès forstår også den historiske utviklingen som et økende skille mellom voksnes og barns verden. Han hevder at det ikke fantes en bevissthet om barndommen i middelalderen og at den først oppsto ved overgangen til ny tid, fra 15- og 1600-tallet. Mens barnet tidligere var omgitt av likegyldighet fra foreldrene blir det nå omfattet med en økende oppmerksomhet. Ariès forklarer de barndomshistoriske endringene med demografiske, familiehistoriske og samfunnsmessige forhold. Barnedødeligheten gikk ned, og foreldrene kunne nå feste seg mer ved barnet og knytte seg til det følelsesmessig. Samtidig ble familien en mer og mer lukket og privat enhet. Privatlivets vegger reiste seg mellom familien og samfunnet. Barnet ble stående i sentrum av familien, i en privatisert verden. De barndomshistoriske end-

ringene og framveksten av den moderne familien var altså to sider av samme sak. Parallelt ble den samfunnsmessige utviklingen preget av økende krav til opplysning og utdanning. Barna ble satt i ”karantene” på skolen og trukket ut av det Ariès kaller den ”tradisjonelle omgjengeligheten”, et lokalt basert felleskap der barna var integrert. Ariès ser med pessimisme på denne utviklingen. Skolen sørget for økende disiplinering og kontroll av barna, og skolegangen var ledd i en ”moralisk” opprustning av samfunnet. Skolen skilte barns og voksnes verden, barndommen ble forlenget, og tukt og disiplin ble en del av barndommen. Det moderne familielivet var undertrykkende og intolerant, ifølge Ariès.

Ariès teser har vært og er fortsatt gjenstand for diskusjon og kritikk. Delvis hevder kritikerne at teorien er etnosentrisk og normativ, og at Ariès bedømmer fortidas barndom ut fra sin egen tids oppfatninger om hva barndommen skulle være. Han blir også kritisert for å gjøre fortida annerledes og eksotisk og slik tilfredsstille behovet for å gi mening og orden til vår egen tids barndom. Vår barnesentrerte kultur framstår som bedre og riktigere sammenholdt med middelalderens likegyldighet overfor barna.

Jeg mener at kritikken ikke treffer. Ariès er moderniserings- og sivilisasjonskritisk. Han hevder at den moderne familien var sosialt isolert og overflødig, og at særlig kvinnene og barna var skjøvet ut av den offentlige sfæren og marginalisert. Han gjør seg ikke skyldig i å romantisere om fortida. På den annen side er det vel lite tvil om at han gjør seg skyldig i en normativ sentrisme: Han tar utgangspunkt i vår egen tid og bruker den som en norm som han måler og definerer fortidas barndomsbegrep mot. Spørsmålet er likevel om ikke Ariès’ kritikere krever det umulige: nemlig at historikeren skal gå ut av en sin samtidige posisjon. Men vi kunne forvente at Ariès var seg sin posisjon mer bevisst.

I likhet med Ariès er Michel Foucault sivilisasjonskritiker og en fallshistoriker. *Seksualitetens historie* (1999) beskriver en utvikling som går fra frihet til større tvang på seksualitetens område. I det før moderne samfunnet var det lite hemninger og tabuer knyttet til barnets seksualitet, men viktoriatiden ble undertrykkelsens århundre når det gjaldt seksualiteten, særlig barnets og kvinnens. Barnekroppen ble arena for en kamp mellom rent og urent, moral og umoral, degenerasjon og framskritt. Barnets seksualitet representerte det urene og farlige fordi seksualitet ble definert og avgrenset til voksnes verden. Samtidig ble kvinners og menns seksualitet underlagt strengere restriksjoner og kontroll i den moderne borgerlige kultur. Men det var bare barns seksualitet som ble absolutt avvist. Avstanden mellom barns og voksnes verden ble stadig større.

Foucaults tese var at 1800-tallets undertrykking tjente til å etablere nye diskurser om seksualitet. Det ble skrevet og snakket i lange baner om for eksempel barns masturbering. Diskursen må ses i sin kontekst og settes i sammenheng med maktforholdene i samfunnet som helhet. Masturbasjonsdiskursen var en effektiv maktstrategi som tjente til å disiplinere barna lydlige, sunne og hygieniske ved å trekke opp grenser mellom sunt og sykt, og normalitet og avvik.

Kontinuitetsdiskursen

Ariès hevder at det inntraff et brudd i barndomshistorien ved overgangen til ny tid. Først da oppsto barndommen som en kognitiv realitet. Før den tid neglisjerte foreldrene sine barn. Foreldrene kunne kjæle med dem og more seg over dem – som små aper – men de festet seg ikke ved dem. Middelalderforskere har møtt bruddtesen med en omfattende protest. Forskerne hevder at det fantes en barndomsfølelse i middelaldersamfunnet, at det eksisterte et begrep om barndom og at foreldre investerte både materielle og emosjonelle ressurser i barna. I *Childhood in the Middle-Ages* (1992) hevder Shulamit Shahar at det finnes mange eksempler på ømhet og kjærlighet overfor barna i middelalderen. Hun finner et rikt materiale i medisinsk litteratur som avdekker en bekymring og omtanke for syke barn. Kilder fra denne tida viser også at barneoppdragelsen var gjenstand for betydelig interesse. Shahars konklusjon er at de første sju leveårene var en atskilt fase i livet i middelalderen, og at denne fasen ble tillagt mye større vekt enn Ariès hevder. Shahar konkluderer med at barndommens historie er preget av kontinuitet.

Også Linda Pollock konkluderer med at barndomshistorien er preget av kontinuitet. I *Forgotten Children: Parent-Child Relations from 1500 to 1900* (1983) hevder hun at spørsmålet ikke kan være om det fantes noe begrep om barndommen i fortida, for det er helt opplagt at det må det ha vært, men om barndomsbegrepet har blitt endret eller utviklet gjennom århundrene. Spørsmålet er knyttet til barnets sosialisering – den måten individet blir formet på for å delta som medlem i voksensamfunnet. På hvilken måte har foreldre vært opptatt av barnets sosialisering og hvilke midler tok de i bruk? Spørsmålet besvarer Pollock ved å undersøke hvordan foreldre så på barna og hvordan de så på foreldrerollen.

Pollock hevder at historikere nesten har vært besatt av foreldrerollens disiplinerende karakter. Disiplineringen har blitt brukt som ”lakmustesten”

på hvordan foreldre-barn forholdet har artet seg tidligere. De fleste mener at barna ble utsatt for brutalitet og at foreldrenes kontakt med barna først og fremst besto i å straffe dem. Først etter 1750 kom det mer humanitet inn i barneoppdragelsen. Her blir utviklingen tegnet som en rettlinjet og evolusjonær framskrittshistorie: Fra brutalitet til omsorg og kjærlighet mellom foreldre og barn.

Pollock tar et oppgjør med denne etnosentriske historieskrivningen, og hun spør: "Why should past societies have regarded children in the same way as Western societies today? Even if children were regarded differently in the past, this does not mean they were therefore not regarded as children" (Pollock 1983:263). Pollock hevder at teoriene mangler empiriske studier. Selv går hun empirisk til verks og tar for seg dagbøker skrevet av barn og foreldre og selvbiografier – britiske og amerikanske – i tidsrommet 1500 til 1900. Pollock konkluderer med at det er en historisk konstant at foreldre har et nært forhold til barna, at de beskytter dem og gleder seg over dem, følger deres utvikling, bekymrer seg ved sykdom og sørger ved deres død. Foreldre-barn-forholdet i historien er preget av kontinuitet. Foreldre har alltid elsket sine barn. Brutalitet er unntaket snarere enn regelen.

Pollock har villet fange hvordan forholdet mellom foreldre og barn faktisk har artet seg gjennom historien, men spørsmålet er om ikke Pollock også er fanget av språket og om det ikke er foreldrenes fortolkninger og ideer om barnet og barndommen hun beskriver eller om det ikke er voksnens språklige fortolkninger av egen barndom hun gir oss. Likevel er Pollocks bidrag et viktig oppgjør med en moraliserende og mytologiserende framskrittshistorie.

Framskrittsdiskursen

Pollock konkluderer altså med at foreldrenes kjærlighet til barna er en historisk konstant og at den barndomshistoriske utviklingen er preget av kontinuitet. Mot denne står framskrittsdiskursen. En framtrедende representant for denne er psykohistorikeren Lloyd de Mause i artikkelen *The History of Childhood* (1974). De Mause legger psykoanalysen til grunn for studiet av så vel den enkeltes som den kollektive barndommen. Foreldre-barn-relasjonene er historiens drivkraft, og med dette perspektivet finner de Mause at utviklingen har vært evolusjonær og at barndomshistorien har gått mot de stadige framskritt. Tidligere var foreldrene sadistiske og brutale, men erkjennelsen av barnets individualitet har vært økende. Han periodise-

rer foreldre-barn-relasjonene i seks ulike modi som går fra barnedrap, til barneutsetting, ambivalens, en invaderende, sosialisierende og til slutt en hjelpende og støttende modus. Konklusjonen er at utviklingen har gått fra det verre til det bedre.

Skikken med barneutsetting har vært kronargumentet til de Mause og til utviklingsoptimistene. Det hevdes at foreldre som setter ut barna sine for å dø er uutviklete og brutale og at samfunnspraksisen gir grunnlag for å konkludere med at et slikt samfunn er usivilisert. På den annen side gir skikken grunnlag for å karakterisere vår egen tid som sivilisasjonens krone.

Stilt overfor det fremmede og uforståelige – som barneutsetting utvilsomt er – har vi behov for å finne adekvate forklaringer. Vi gjør det uforståelige forståelig. Historikerne har gjort barneutsetting forståelig ved å forklare det som ”utypisk”, som et avvik fra det normale i stedet for å fortolke fenomenet innenfor det sett av verdier det var en del av og slik søke fenomenets mening. Slik kan man komme til en forståelse av at det normale og unormale er nært forbundet, at det ene eksisterer i relasjon til det andre. Barneutsetting eksisterte i samfunn der tilværelsen var gjennomsyret av tro og overtro. Var det gitt dårlige tegn eller varsler for et barn, kunne det settes ut for å hindre det i å føre ulykke over mange andre. Skikken med å sette ut barn – noe som for øvrig var lite utbredt i Norge – kan også tolkes som uttrykk for foreldreomsorg. Var det uår og vanskelig å skaffe mat kan barneutsetting tolkes som omsorg for de barna som allerede var satt til verden. På den måten forstår man barneutsetting diskursivt og kontekstuell. Det åpner for å se kompleksiteten i barndomshistorien.

Utviklingspsykologien gir et annet eksempel på en framskrittshistorie, en historie der barnet selv representerer en utviklings- og framskrittshistorie. Jean Piaget og utviklingspsykologien har hatt enorm betydning for hvordan vi oppfatter og forstår barnet. Barndommen ses her som et stadium i livet da barnet ”utvikler” seg, det ”modnes” innenfor en ”naturlig” vekst og utvikling mot voksenlivet som er kjennetegnet ved fornuften. Barndommen er derfor en ”presosial” fase i livet, biologisk determinert. Målet for utviklingen er full voksen status. Modellen er evolusjonær: barnet utvikles fra det enkle til det komplekse og fra ufornuft til fornuft, på samme måte som hele menneskeheten har utviklet seg fra barbarisk, vilt og til sivilisert. Denne utviklingsmodellen forbinder biologisk og sosial utvikling: Språk, lek og samhandling er symbolske markører for stadiene i utviklingen og forespeiler barnets deltakelse i det voksne livet.

Piagets teori opererer med stadier eller trinn i den kognitive utviklingen. Det ene trinnet er forutbestemt av det foregående, og målet er en vok-

sen logisk og fornuftig tenkemåte. Denne måten å forstå barnet på marginaliserer det og reduserer det til noe midlertidig: en overgang. Teorien hviler dessuten på en vitenskapelig (positivistisk) tradisjon. Barnet ble brakt inn i laboratoriene og ble gjenstand for svære empiriske undersøkelser. Målet var ikke å studere det enkelte barn, men det naturlige og universelle ved barnet (det barnlige). Piagets utviklingspsykologi har hatt en avgjørende innflytelse, ikke minst i skolen. Vi tenker i faser på barnets utvikling, og at fasene er biologisk betinget. Utviklingspsykologien har søkt å forklare barnets natur, og slik også naturliggjort barndommen. Den har også bidratt til at en bestemt vestlig oppfatning av barndommen er blitt universalisert.

Ellen Key har også hatt en viktig betydning for den moderne, framskrittsorienterte barndomsdiskursen i vår kultur. Ifølge Key besto framskrittet i overgangen fra et straffet, tuktet og uniformert barn til et naturlig, fritt og individuelt barn.

I 1900 kom Key ut med boka *Barnets århundrade* og boka inneholdt en visjon for den moderne barndommen. Key bygde på opplysningsfilosofen Jean Jacques Rousseaus tanker om en fri og naturlig barneoppdragelse. Straff, tvang og uniformering hindret barnets naturlige vekst.

Det var et hovedpoeng i Ellen Keys ideer om barndom og oppdragelse at oppdragelsen skulle vendes fra en *ytre* til en *indre* disiplinering ved hjelp av psykologiske metoder som virket på sjelen. Det var slaven og ikke det frie mennesket som ble formet ved tukt og kroppstraff. Målet for den nye barneoppdragelsen var å fostre individer, og *individualismen* er et nøkkelbegrep i Ellen Keys pedagogikk. All slags uniformering brøt med individualiteten, også den som fant sted i skolen. Skolen ble derfor gitt liten plass i Keys barndom. Egentlig ville hun unngå ethvert pedagogisk system fordi det la bånd på den enkelte. I Rousseaus ånd skulle barnet lære gjennom egen erfaring og slik vinne ny innsikt.

Målet med barneoppdragelsen var en ny tid og et nytt samfunn: framtidlandet. Barnet var familiens og samfunnets grunnstein, og i barnet lå mulighetene for å skape idealsamfunnet. En individuelt tilpasset oppdragelse i hjemmet og på skolen kunne føre menneskeheten et stykke på vei mot den nye tid, men selve menneskematerialet måtte også forbedres. Derfor trengtes det en utvelgelse av foreldreskapet og en rasehygienisk bevissthet mente Key. Galt foreldreskap stoppet utviklingen av en høyere mennesketype. "Uegnete, syke, kriminelle, undermåls eller stupide og brutalt egenmektige eller ubevisst slemme foreldre" måtte holdes utenfor forplantningen hevdet hun (Schrumpf 2001).

Ifølge Ellen Key skulle barnet utvikle seg i fri utfoldelse og ved hjelp av følelser og fornuft og en indre disiplinering. Denne barndommen var i tråd med barnets natur, hevdet Key, og ved å *naturliggjøre* det moderne barnet sørget hun for at det framsto som absolutt og universelt gyldig. Keys visjon bygde på et instrumentelt syn på barnet. Visjonen handlet ikke egentlig om barnet, men om den ”herlige” nye tid. Via barnet og barneoppdragelsen gikk veien til framtidslandet.

Hvordan kan vi forstå barnet i historien? Hva kan vi lære av historien?

Barnet og barndommen er i krise, heter det i vår tid. Tida er preget av en barndomsbekymring, og media skaper forestillinger om at barnet i økende grad utsettes for farer. Det handler om rus, seksualitet, kriminalitet, mishandling og overgrep. Historien knyttes gjerne til og underbygger denne oppfatningen. Fortida blir idealisert og idyllisert: før hadde barna det bra, nå beveger vi oss på kanten av stupet, eller motsatt: før var det ille, og nå går alt så mye bedre. Historien innlemmes slik i de aktuelle kamper og stridigheter ved at fortellinger om fortida bidrar til å forme våre oppfatninger av barnet og barndommen i vår tid og ved hjelp av et språk som ofte er svært meningsbærende og moraliserende. Når vi for eksempel bruker metaforer og refererer til barnet gjennom naturlige termer: barnet er skjørt som en plante, det er umodent og uskyldig, ”naturliggjør” vi barnet på en måte som er problematisk. Det dannes stereotypier om barnet som er lette å utnytte fordi vi ofte er så emosjonelt opptatt av barn og barns velferd.

Men kan vi komme utenom fortellingene og diskursene om de stadige framskritt, eller om forfall eller kontinuitet. Kan vi komme rundt mytene og stereotypiene i barndomshistorien? På sett og vis er vi fanget av språket, men nettopp denne innsikten danner grunnlag for en språklig bevissthet og en kritisk refleksjon og forståelse av vår egen tid. Hvordan går vi fram?

Utgangspunktet for en (ny) barndomshistorie må være en forståelse av at barnet er en sosial og kulturell konstruksjon og at konstruksjonen verken er universell eller naturlig, men må ses og fortolkes innenfor den spesifikke strukturelle og kulturelle kontekst den er en del av. Videre må barnet ses som aktør og som skapende og skapt i barndomshistorien. Barndommen er et spesifikt utslag av en sosial virkelighet, og den sosiale virkeligheten må ikke ses som gitt, konstant eller entydig. Snarere må det sosiale livet stude-

res som en prosess som er skapt av aktørene og ikke determinert av strukturene. Barnet i historien må forstås som aktive aktører i konstruksjonen og utformingen av deres egne liv, av livene til personene rundt dem, og av det samfunnet de tilhører.

I barndomshistorien må mennesket ikke (bare) forstås som rasjonelle aktører ut fra for eksempel en økonomisk rasjonalitet, men som aktører som på grunnlag av holdninger, tro, erfaringer skaper mening i tilværelsen. Barndom må dessuten være en av flere variabler i en sosial analyse, og må forstås sammen med andre variabler som klasse, kjønn og etnisitet. Men barnet må studeres i kraft av seg selv.

Perspektivet åpner for diskursanalysen, og diskursanalysen kan være overskridende og bryte ned tradisjonelle faglige grenser og kople størrelser som individ-samfunn, subjekt-objekt, kropp-individ osv. Vi må spørre hvordan barndomsdiskurser har utviklet seg og påvirket tanke og handling, og vi må spørre hvorfor diskurser vokser fram, kanskje dominerer i en periode for så å bli mindre betydningsfulle og kanskje helt opphøre å spille noen historisk rolle.

I diskursanalysen må vi videre vokte oss for å se barnet bare som kultur. Barnet er også biologisk konstituert. Men vi må erkjenne at det autentiske barnet ikke finnes. Barnet kan bare erkjennes i skiftende språklige og diskursive praksiser.

Litteratur

- Ariès, Philippe. 1980. *Barndommens historie*. Oslo: Gyldendal.
De Mause, Lloyd, red. 1974. *The History of Childhood*. London: Souvenir Press.
Foucault, Michel. 1999. *Seksualitetens historie*. Oslo: Exil.
Foucault, Michel. 1999. *Diskursens orden*. Oslo: Spartacus Forlag.
Key, Ellen. 1900. *Barnets århundrade*. Stockholm: Bonniers förlag.
Pollock, Linda. 1983. *Forgotten Children: Parent-Child Relations From 1500 to 1900*. Cambridge: Cambridge University Press.
Schrumpf, Ellen. 2001: Ellen Key. Visjonen om framtidslandet: Kvinnens og barnets rolle. I: Erik Haugland, red. *Barnets århundre og Ellen Key. 8 nøkler til en låst tid*. Oslo: Akribeforlag.
Shahar, Shulamit. 1992. *Childhood in the Middle-Ages*. London.

Ellen Schrumpf
Høgskolen i Telemark
Institutt for kultur og humanistiske fag
Hallvard Eikas plass
NO-3800 Bø i Telemark, Norge
e-post: Ellen.Schrumpf@hit.no